

Л. Дегтяр, О. Курдупова

**УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА БАЛЕТНА ВИСТАВА К. ДАНЬКЕВИЧА «ЛІЛЕЯ»:
ІСТОРИЯ СТВОРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ АВТОРСЬКИХ РЕДАКЦІЙ
СЦЕНІЧНОГО ВТІЛЕННЯ**

L. Dehtiar, O. Kurdupova

**UKRAINIAN NATIONAL BALLET PERFORMANCE BY K. DANKEVYCH "LILEA":
HISTORY OF CREATION AND SPECIAL FEATURES OF AUTHOR'S EDITIONS
OF STAGE IMPLEMENTATION**

Балет «Лілея» на музику композитора Костянтина Данькевича — один із найяскравіших та найважливіших творів української балетної класики, що розкриває красу й глибину нашої національної культури.

Прем'єра балету «Лілея» відбулася у 1940 р. на сцені Київського театру опери та балету, балетмейстер — Галина Березова. Вистава одразу ж стала популярною серед глядачів. Цей балет був першою спробою втілення шевченківських поетичних образів на балетній сцені, він зайняв особливе місце в історії розвитку хореографічного мистецтва України.

За роки свого існування на українській сцені балет «Лілея» був представлений глядачам у різних балетмейстерських редакціях, кожна з яких ставала новою спробою повніше та яскравіше розкрити художні образи й донести головну ідею всієї історії існування української нації — боротьба за вільне справедливе життя. І в наш час ця вистава набуває особливої актуальності.

До вивчення історії створення та особливостей різних балетмейстерських редакцій балету «Лілея» звертались відомі українські мистецтвознавці: Ю. Станішевський, М. Загайкевич, В. Туркевич, О. Щербакова, О. Плахотнюк, Є. Коваленко, П. Білаш, Д. Дегтяр та ін.

Але на сучасному етапі розвитку національного балетного мистецтва важливим є звернення до порівняльної характеристики виражальних засобів та художніх прийомів кожної із наявних на цей час редакцій балету «Лілея». На прикладі обраного балету, як зразка української балетної класики, слід простежити основні тенденції розвитку мистецтва класичного танцю України та визначити панівні естетичні категорії кожного історичного періоду.

Музика до балетної вистави була створена композитором К. Данькевичем на матеріалі українських народних пісень. Лібрето до вистави написав В. Чаговець за мотивами творів Т. Шевченка «Лілея», «Сліпий», «Утоплена», «Русалка», «Княжна», «Марина», «Відьма». Створення вистави було присвячене святкуванню 125-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка.

Музика К. Данькевича проникнута мелодичністю національного пісенного фольклору і одночасно є символічним вираженням протесту проти неволі та заклик до боротьби за краще вільне життя.

Після прем'єри балету «Лілея» в 1940 р. (балетмейстер Г. Березова, Київський театр опери та балету) нові хореографічні версії представили такі балетмейстери: Є. Вігільов (1941 р., Львів), В. Вронський (1945 р., Одеса, 1946 р., Київ, 1956 р., Київ), А. Гірман (1947 р., Донецьк), А. Шекера (1976 р., Київ), Г. Ісупов (1989 р., Львів), І. Балашов (2002 р., Одеса), В. Ковтун (2003 р., Київ). Вистави відрізнялися особливостями трактування лібрето та розкриттям основної ідеї і, звісно ж, технічними прийомами створення хореографічного тексту. Але, незважаючи на

відмінність кожної балетмейстерської редакції цього балету, є загальні риси, що виявляються перш за все в синтезі класичного та українського народного танцю.

У 1959 р. кіностудія О. Довженка зняла кольоровий фільм «Лілея» з балетною трупю та оркестром Київського театру опери і балету ім. Т. Г. Шевченка (балетмейстерська робота В. Вронського). Цю стрічку з цікавістю дивилися глядачі в різних країнах світу.

Перша постановка цього балету (1940 р., балетмейстер Г. Березова) була виконана за законами хореодрами (або драматичного балету) — виду балетної вистави, що була основною в хореографічному мистецтві 30-40-х рр. ХХ ст. Балети-хореодрами — багатоактні, зазвичай основані на сюжетах відомих літературних творів, при чому саме сюжет обов'язково виходить на перший план і розкривається за допомогою дійового танцю й пантоміми. Драмбалети вимагали від виконавців акторської майстерності та емоційної виразності на дуже високому рівні.

Оригінальною була хореографічна версія балету «Лілея, або вернісаж Т. Г. Шевченка», створена в Одеському театрі опери та балету у 2002 р. балетмейстером В. Трощенко. Цікаво, що в основі лібрето до цього балету — розповідь про життя та творчість Т. Г. Шевченка. Уперше у балеті поет співіснує на сцені разом зі своїми героями. Трагічна доля Т. Шевченка переплітається із життям створених ним персонажів. Через кріпаків Степана та Лілею показані мрії простих людей про свободу.

У 2003 р. в Національній опері України була поставлена оновлена редакція балету «Лілея», балетмейстер — В. Ковтун. У цій версії до партитури балету були додані фрагменти з інших творів композитора Данькевича. Інтерпретація балету на київській сцені значно відрізняється від усіх попередніх не тільки в розкритті музичної драматургії, але і в сценічному розвитку подій.

Приклади різних редакцій українського національного балету «Лілея» демонструють як балетмейстери різних поколінь, кожен по-своєму, розкривали основну ідею вистави — боротьба за вільне життя, трактуючи образи відповідно до вимог стильових характеристик певного історичного періоду та використовуючи нові надбання техніки класичного, народного й сучасного танців.

І кожна нова редакція балету — це пошук нових виражальних засобів та художніх прийомів з одночасним збереженням кращих традицій національної балетної класики.

«Лілея» була першим прикладом втілення української літературної класики в балетне мистецтво та стала важливим кроком у розвитку українського національного балету, оскільки вона надала поштовх до створення нових хореографічних творів на основі національної тематики.

Н. Семенова

ВИТОКИ ШКОЛИ ЧОЛОВІЧОГО ВИКОНАВСТВА В УКРАЇНСЬКОМУ БАЛЕТНОМУ МИСТЕЦТВІ

N. Semenova

THE ORIGINS OF THE SCHOOL OF MALE PERFORMANCE IN UKRAINIAN BALLET ART

Балет — найвитонченіший з пластичних мистецтв. Традиційно класична хореографія асоціюється із жіночими образами — Жизель, Одетта та Оділія,